

תוצאות חיים

שיעור מפי מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א – פוסק עדת תימן

גליון 67

יו"ל ע"י התאחדות בני הישיבות ובסיוע מוסדות יד מהרי"ץ

נושאי השיעור: א) מקור לפרשת זכור ופרה מן התורה- שלושה מנהגים בהתחלת הפטרת זכור ושלושה ביאורים למנהגינו- והאם אפשר לדעת היום מי עמלקי- סיפור מענין איך נתגלה לאדם שהוא יהודי על"פ מידותיו הטובות ועוד בענין זה. ב) דברי הח"ח במעלת השומר לשונו ותיאור נרחב איזה חלק נדיר יקבל בעוה"ב- תמיחת מרן שליט"א בדבריו איך יתכן לתת לאדם להתגאות בחלקו וביאור בזה- עצה למי שרוצה להינקם משונאו ועוד בענין זה. כמה הארות בדקדוק קריאת המגילה.

הזה בספר השולחן [תלמיד הרשב"א] וכן באורחות חיים כותבים מנהג זה. וצריך להתעמק ולהבין שלכאור' תוספת פסוק זה וודאי בלי קשר לעמלק.

שלושה ביאורים נפלאים ממרן שליט"א למנהגינו.

ונאמר בעז"ה שלושה תירוצים להסביר תוספת זו. א) בעצם צריך להבין למה שאול לא נלחם מעצמו בעמלק ושמואל היה צריך לזרז אותו, ואברבנאל מסביר בזה"ל לפי שהזכיר ויהי המלחמה חזקה על כן הוצרך שמואל לזרז ע"כ שמואל אמר לשאול אל תהיה טרוד בשאר מלחמות, תלחם רק בעמלק שהיא מלחמת מצוה ומשמע שמלחמת פלישתים זה לא מצוה וזה מתקשר עם מה שכתוב בפסוק שאחריו "אותי שלח ה' למשחך למלך" אתה מלך וזה התפקיד שלך וראוי שלא תחוש אלא לכבוד ישראל. וא"כ יוצא שגם הפסוק "ותהי המלחמה חזקה על פלישתים" היא הקדמה לפרשת עמלק. ואפ"ל בסגנון אחר שהפסוק כעין התנצלות שלכאור' שאול היה צריך לעשות את מלחמת עמלק מעצמו ולמה שאול היה צריך לצות אותו ע"ז, ופסוק זה הוא כביכול תירוץ שיש מלחמות עם פלישתים, ובאמת היה מקום לטעות מזה שכתוב "והיה בהניח ה' אלדך לך מכל אויבך מסביב וגו' תמחה את זכר עמלק" שהציוי הוא רק שלא יהיה מלחמות וכיון שיש מלחמות עם הפלישתים אז אין ציוי מחיית עמלק ולכאור' זה טענה צודקת שהרי ה' הניח להם רק בזמן דוד המלך.

אבל צריך לומר שיש כמה דרגות של מנוחה ושמואל בא לומר לשאול אפ' שיש עדיין מלחמות זה נחשב זמן מנוחה, ואפ' שזה לא מנוחה שלימה אבל לענין מחיית עמלק זה נחשב ב"הניח" וצריך למחות אותו.

ב) עוד דבר כיון ששאול היה צריך להילחם עם עמלק ולא נלחם, זה הסיבה שהיתה מלחמה חזקה עם פלישתים, דהיינו כיון שלא עשה מה שצריך, המלבי"ם מסביר למה הקב"ה לא קיבל את תשובתו של שאול ואת תשובתו של דוד הקב"ה כן קיבל כיון שלשאול יש הרבה חטאים שמה שלא הזדרז למלחמת עמלק זה גם נחשב חטא. וזה בביאור מש"כ אח"כ "וימאסך ממלך" בגלל העוון הזה הפסיד מלכותו ולא נמחל לו החטא.

ג) תירוץ שלישי שהפסוק בא להדגיש לנו את הבדל שהרי במלחמת פלישתים כתוב "ותהי המלחמה חזקה על פלישתים כל ימי שאול" ומלחמת עמלק היתה במהירות. דהיינו כשאדם עושה מצוה אז יש סיעתא דשמיא שמצליח בזריזות. [ובכל אופן יש קשר בין הפסוקים ולא חייב שהקשר יהיה מוכרח, העיקר שיש קשר מועט].

האם נחשב שאול קיים מצוות מחיית עמלק.

שאול לא הרג את כל העמלקים שהרי חמל על אגג ויש לדון האם קיים מצוות מחיית עמלק וכן אדם שהורג עמלקי האם מקיים מצוה. ונראה שהמצוה על כל העמלקים כמ"ש "והמתה מאיש ועד

א.

חיוב קריאת התורה ופרשת זכור.

בעז"ה השבת נקרא פרשת זכור, לדעת התוס' ועוד ראשונים הקריאה היא מן התורה. [קריאת שאר פרשיות השבוע אינם אלא מדרבנן מתקנת משה רבינו ולכן אין חיוב לסיים את כל התורה בשנה אחת אלא אפשר לקרוא את התורה במשך חמש שנים ויותר כמו בני מערבא שהיו גומרים את כל התורה בשלוש וחצי שנים וכן מספר הפסוקים שצריך לקרוא זה נתקן ע"י עזרא]. ולענין זכור ברמב"ם נראה שסובר שקריאת זכור היא מדרבנן שהביא בפרק אחד את כל ארבעת הפרשיות ללא חילוק ולדבריו החיוב הוא לזכור בלב, ואין זמן מוגדר לקיום המצוה. אבל לתוס' היא מדאו' וזה מה שהביא השו"ע י"א שקריאת זכור ופרה היא מדאו' ולענין פרשת פרה זה לא מוסכם שקשה למצוא לזה מקור מן התורה והתורת תמימה אומר מזה שכתוב בפרשת חוקת "והיתה להם לחוקת עולם" פעמיים מלמד על חיוב הקריאה של פרשת פרה ועכ"פ זכור שהיא מהתורה יש לזה יותר משמעות שכתוב בגמ' מגילה (יח) זכור, בפה לא תשכח, זה בלב. ומ"מ כתוב שזכור זה בפה ומכאן למדו שהקריאה מדאו' ומשתדלים לקרוא בדקדוק וספר תורה מהודר בניגון וכו' אבותינו לא עשו מזה ענין כמו שיטת הרמב"ם ועכ"פ מי שמחמיר תע"ב.

שלוש שיטות לענין התחלת הפטרת

זכור ותמיחה על מנהגינו בתחילת הפטרת.

עד כאן לענין הפרשה ולענין הפטרה מובא בפוסקים שמפטירים "פקדתי את אשר עשה עמלק" ולכאור' מבינים שמתחילים את הפטרה מהפסוק "פקדתי" אבל זה לא מוכח כיון שהרבה פעמים אומרים את הפסוק שנוגע לנושא. [כגון בשבת ר"ח קוראים להפטרה "בחדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי" כדי שנבין את הקשר לר"ח]. והאשכנזים מתחילים מ"פקדתי" והספרדים מוסיפים עוד את הפסוק שלפניו "ויאמר שמואל אל שאול אתי שלח ה' למשחך למלך על עמו על ישראל ועתה שמע לקול ה'". וצריך ביאור למה צריך את תוספת פסוק זה ואפ"ל כיון שלא כתוב בפסוק מי אמר את הדברים לכן מוסיפים את הפסוק לפניו שכתוב ויאמר שמואל אל שאול וגו' ומה שכתוב אח"כ "אותי שלח ה' למשחך למלך" לכאור' מה הקשר למלחמת עמלק, והביאור הוא כך, כתוב בגמ' סנהדרין ששלוש מצוות נצטוו עמ"י בכניסתם למנות להם מלך למחות את זכר עמלק ולבנות בית הבחירה. וזה מה שאמר שמואל לשאול כמו שקיימתי את ציווי ה' שמניתי אותך למלך כך גם מלחמת עמלק נצטוית מהקב"ה ותקיים גם את זה.

וא"כ מובן למה הספרדים מתחילים בפסוק לפני שהוא כהקדמה לפרשת מחיית עמלק. והתימנים נוהגים להוסיף עוד פסוק "ותהי המלחמה חזקה על פלישתים כל ימי שאול וראה שאול כל איש גיבור וכל בן חיל ויאספיהו אלי" ובראשונים מזכירים את המנהג

אישה מעולל ועד יונק משור ועד שה מגמל ועד חמור" כיון שהיו מכשפים שהיו הופכים עצמם לבהמות. אגג מלך עמלק הפך את עצמו לשור ואשתו לפרה, [וצ"ע איך מדרש זה מסתדר על לשון הפסוק "ויתפוס את אגג מלך עמלק ח"י" וצ"ע] וממנו הגיע המן שהמן הוא דור עשירי לאגג כך כתוב בתרגום. אז אם נאמר שהמצוה למחות את זכר עמלק אז כיון שלא מחה את כולו שנשאר קצת מסתמא לא קיים את המצוה אבל וודאי שכל אחד מעמלק זה חלק ממצוה וכן אדם שהורג עמלקי מקיים חלק מהמצוה כמו ספירת העומר למ"ד שהכל מצוה אחת.

בזמנינו א"א לדעת מי עמלקי.

אבל היום אין לנו עמלקים ומה שאומרים על החת"ס שהוא הרג עמלקי גם אם נאמר שהסיפור נכון לא שייך לעשות כן בזמנינו. ובפרט שא"א לדעת מי עמלקי. אומרים בשם הגר"א שהגרמנים הם עמלקים ויש לזה בסיס מסוים, אבל גם על כל אחד שהוא שונא ישראל גדול אומרים עליו שהוא עמלקי ולפני כמה שנים התפרסם סיפור על אחד שהיה רשע גדול והתחבר עם הנאצים ואמא שלו בסוף ימיה אמרה לו שהיא יהודיה והראתה לו את המספר על הזרוע ואז הוא תפס את עצמו ב"ה.

סיפור מעניין איך לפי מידותיו של אדם התגלה שהוא יהודי.

אומרים שאפשר לזהות מי יהודי אפילו אחרי כמה דורות שלא שומרים תורה ומצוות, שמי שמחפש את הצדק זה תמיד יהודים. דהיינו אם עושים איזה עוולה ומישהו צועק ומתנגד לזה זה יהודים. ומישהו סיפר שאחד ניגש לבעל אולם בארצות הברית ואמר לו למה זורקים מנות שלימות של אוכל אחרי כל חתונה וזה סתם איבוד וביקש ממנו לתת אותם לאנשים מסכנים שאין להם מה לאכול וא"ל בעל האולם אתה יכול לקחת וכך עשה והעניינים ידעו שתמיד הוא מביא אוכל ופעם אחת הגיע אדם אחד למקום שכל העניים היו אוכלים שם וישב ולא אכל, ואמר לו (המארגן) למה אתה לא אוכל וענה לו בגלל שאתה יהודי. ונבהל אותו אדם וא"ל מי אמר שאני יהודי, וענה לו דבר כזה רק יהודי יכול לעשות. נכנסו הדברים בליבו והחליט לשאול את אימא שלו ובהתחלה התחמקה ואח"כ אמרה לו שפעם היא הייתה יהודייה... והחליט שהוא מתגייר והלך לרב וא"ל הרב שהוא יהודי ולא צריך כלום. אז מצינו שאפשר לפי השורש ומידות האדם לדעת מיהו, אבל ע"פ סברות א"א לקבוע הלכה שיוכל להיות אחד שונא יהודים מאוד והתברר שהוא יהודי, ולכן לענין הגרמנים א"א ע"פ סברות לקבוע שהם עמלקים ממש.

ב.

דברי הח"ח במעלת מי ששומר

את לשונו שמקבל היכל נדיר בעוה"ב.

נעבור לנושא אחר החפץ חיים בשמירת הלשון כותב בזה"ל אמרו חז"ל בב"ב (קסד:)- רובן בגזל ומיעוטן בעריות וכולן באבק לשון הרע. מזה יוכל האדם להתבונן את גודל ענין שמירת הלשון דהלא אנו רואין שטבע כל אדם להתגאות באיזה דבר שיהיה ניכר בזה חשיבותו. אם עשיר גדול הוא יתחזק להיות לו חצר נאה. ואם בעל הבית, בבית נאה. ואפילו אם הוא נער משרת באיזה מקום, יראה שיהיה לו עכ"פ בגד נאה על שבת ויו"ט, כדי שלא יתבזה אצל חבריו לפי ערכו ואם זה בעולם הכלה, שהתענוג והכבוד שלו הוא הבל וריק, כמה צריך לעשות מכפלי זה בעולם הנצחי.

הלא ידוע שעל ידי שאדם מתדבק בעבודתו של הקב"ה לקיים מצוותיו, נברא לכבודו שם היכל קדוש בפני עצמו להתעדין בו כדאיתא במדרש קהלת שלכל צדיק וצדיק נותנין לו מדור בפני עצמו לפי כבודו. וא"כ הדבר, האדם שהוא זהיר בימי חייו מעריות, אף ששכרו יהיה עבור זה ג"כ גדול, ויתן לו מקום מוכן להתעדין בו

נצח אעפ"כ מן ההיכל הזה ותענוגיו מצוי הוא עצל רוב ישראל בגן עדן ולא מינכר חשיבותו בזה כ"כ דהלא רק מיעוטן נכשלין בעריות. ואם הוא זהיר בגזל, שרובן נכשלין ומיעוטן שומרים עצמן מעוון זה, א"כ יש להם היכל כמותו. אבל אם יהיה זהיר במידת שמירת הלשון בכל פרטיו, חשיבות היכלו שנברא ע"י מצוה זו יהיה מינכר לכל בגן עדן דהלא באבק לשון הרע כולן נכשלים (אם לא מי שמתעורר בנפשו שלא להתרפות מזה) ואין להם מי היכל קדוש כזה כמותו. עכ"ל הח"ח וזה מה שכתב בכותרת בו יבואר שע"י שמירת הלשון יזכה לחשיבות מיוחדת בעולם הבא.

תמיהת מרן שליט"א על דברי הח"ח.

והשתוממתי שקראתי את זה שכותב לדרבן את בני האדם שלא ידברו לשון הרע ע"י גאוה, שאדם יהיה מכובד בעולם הבא שיוכל להשוויץ. ולכאור' זה נראה מוזר שרוצה לשכנע אותנו לשמור על הלשון שע"י כך יהיה לנו משהו לא שכיח דהיינו אם כל היהודים יקבלו מלון של חמש כוכבים אותו אדם יקבל מלון של עשר כוכבים שבודדים זוכים לזה ויהיה מכובד וחשוב מאוד, וכי זה הדרך שיהיה לאדם גאוה וכבוד.

[במסילת ישרים גם כתב בדרך זה ובראשית חכמה כתב שגם בעולם הבא יש צער לאדם שרואה שיש אנשים מעליו וא"כ אפ"ל שכשהוא למעלה המעלה היא שלא יהיה לו את הצער שלא יהיו מעליו אחרים ולא שיתגאה אבל יש לדחות שבח"ח משמע שע"י מעלה זו התגאה שיקבל דבר נדיר].

יישוב מרן שליט"א שדברי הח"ח לאדם בדרגה נמוכה.

חשבני לומר שהחפץ חיים התייאר מהאנשים ולכן אמר אני יתן לך סוכריה אולי זה יעזור מתוך שלא לשמה בא לשמה והשתמש (הח"ח) ביצר הרע כדי לתקן את עוון שמירת הלשון אבל זה רק בשביל ההתחלה וכשאדם מתעלה צריך להבין שמה ששומר על לשונו זה לא מטעם הכבוד שיקבל בעוה"ב.

הרוצה להנמק משונוא מה יעשה ועוד ביאור בענין זה.

ובשע"ה ס' קמ סעיף יב הבאתי דבר נפלא כתוב הלא תקום ולא תיטור אבל יש עצה למי שרוצה להנמק מחבירו וזה"ל שם אם תרצה להנמק מאויבך, תוסיף מעלות טובות ותלך בדרכי ישרים, ובזה ממילא תנמק משונאך, כי הוא יצטער על מידותיך, ויתאבל בשמעו שמך הטוב. אבל אם תעשה מעשים מכוערים, אז ישמח שונאך על קלונך וחרפתך, והנה הוא מתנמק בך ויעוין בעיני יצחק אות לח שכתבתי בזה"ל הלכך נראה שהמדובר הוא באדם שעדיין הוא במדרגה נמוכה ואינו יכול להתגבר על יצרו שלא לנקום כלל ועיקר, כי מתיקות הנקימה תרגיע את רוחו. לפיכך יעצו לו שלכל הפחות תהא נקימה זו בהוספה במעלות טובות וכו', ומתוך שלא לשמה יבוא לשמה בהמשך הזמן. וכן מפני שקשה לו מעצמו להימנע ממעשים מכוערים יעצוהו כך. היינו שמשתמשים בחכמה בכח הרע להפכו לטוב. יעו"ש באריכות.

כמה הארות ממרן שליט"א בקריאת המגילה.

א) בפסוק "מהודו ועד כוש" הדל"ת בדגש חזק והטעם בגלל שחסר נו"ן שבלע"ז קורים להודו הינדי והדגש בדל"ת משלים את חסרון הנ"ן.

ב) בפסוק "בית המלכות" כיון שיש יתיב מוקדם לפני המילה אז זה מפסיק ואם היה שופר הפוך אז היה מתחבר עם ההמשך.

ג) פירוש המילה געיא זה כמו פה שגועה זה אומר שצריך להרים את המילה ובפסוק "והיום הזה תאמרנה שרות וגו'" יש במילה "והיום געיא זה געיא משונה ויש דבר מעניין שבתורה יש שמונים וחמש פעמים געיא שלא מובן מה טעם זה גימטריא געיא. פלא עצום.

העלון מוקדש להצלחת

רפאל צבי בן רחמים ויהודה בן אלחנן
שיזכו לעלות ולהתעלות בתורה וירא"ש